

บทสรุป

ก. ทัศนคติของนิสิตต่อนโยบายเกี่ยวกับนักศึกษา

๑. นโยบายคินสูเหยา

ก) ทัศนคติต่อสาระสำคัญของนโยบาย

๑) จากการศึกษาวิจัยพบว่า นิสิตทุกกลุ่มเห็นด้วยกับนโยบายคินสูเหยา ในส่วนที่อนุญาตให้นักศึกษาที่หลบหนี เข้าป่าไปแล้วกลับเข้ามาศึกษาต่อในสถาบันเดิม แต่จะต้องมีการสอบสวนพิจารณาอนุญาตให้เข้าศึกษาต่อเป็นราย ๆ ไป ซึ่งความต้องการของนิสิตในประเด็นหลังนี้ ชัดกับนโยบายคินสูเหยาที่ให้นักศึกษาเข้าศึกษาต่อได้โดยปราศจากเงื่อนไข

การที่นิสิตส่วนใหญ่ต้องการให้สอบสวนผู้กลับจากป่าก่อนนี้ ได้สะท้อนให้เห็นว่านิสิตส่วนใหญ่มีความไม่ไว้วางใจผู้ที่กลับจากป่า หรือนัยหนึ่งมีความวิตกว่าพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจะส่งคนเข้ามา เคลื่อนไหวในมหาวิทยาลัย

๒) นิสิตรัฐศาสตร์และนิสิตวิทยาศาสตร์ มีทัศนคติเห็นด้วยกับนโยบายคินสูเหยา พอ ๆ กัน

๓) นิสิตยังศึกษาในชั้นที่สูงขึ้นมีแนวโน้มที่จะเห็นด้วยกับนโยบายนี้มากขึ้น

๔) นิสิตชายและหญิงมีทัศนคติไม่แตกต่างกัน

๕) นิสิตยังกระตือรือร้นทางการเมืองสูง ยิ่งเห็นด้วยกับนโยบาย

คินสูเหยา

คำวานิสิตในบทนี้หมายถึงประชากรนิสิตส่วนใหญ่ในกลุ่มนั้น

๖) นิสิตที่ทำกิจกรรมด้านสังคมและการเมือง เป็นกลุ่มที่เห็นด้วยกับนโยบายนี้มากที่สุด รองลงมาได้แก่กลุ่มที่เพิ่มประโยชน์และวิชาการ กลุ่มคิดพัฒนาธรรมและกลุ่มที่ไม่รวมกิจกรรม สำหรับกลุ่มกีฬา มีความเห็นด้วยกับนโยบายนี้น้อยที่สุด ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะนิสิตกลุ่มนี้มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อนิสิตที่หนีเข้าป่าไปมากที่สุด

ข) ผลของนโยบายคืนสู่เหย้า นโยบายคืนสู่เหย้าเป็นนโยบายที่เกิดจากความปรารถนาของรัฐบาลที่จะลดความขัดแย้งระหว่างนักศึกษากับรัฐบาล อันเป็นส่วนหนึ่งของการลดความขัดแย้งในสังคม ซึ่งจากการศึกษาวิจัยพบว่า นักศึกษามีทัศนคติต่อผลของนโยบายคืนสู่เหย้า สอดคล้องกับความปรารถนาของรัฐบาล ดังนี้คือ

๑) นิสิตทุกกลุ่มยอมรับว่าการนิรโทษกรรมบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของรัฐบาลในอันที่จะสร้างทัศนคติที่ดีของนักศึกษาให้เกิดขึ้นกับรัฐบาล

๒) ทัศนคติของนิสิตคณะรัฐศาสตร์และวิทยาศาสตร์ นิสิตแต่ละชั้นปี และนิสิตจำแนกตามเพศ ไม่แตกต่างกัน

๓) ระดับความกระตือรือร้นทางการเมืองที่ต่างกัน ทำให้ นิสิตมีทัศนคติแตกต่างกัน โดยเฉพาะนิสิตที่มีความกระตือรือร้นปานกลาง เป็นผู้เห็นด้วยน้อยที่สุดว่า ทัศนคติของนิสิตต่อรัฐบาลดีขึ้นเพราะนโยบายคืนสู่เหย้า ในขณะที่นิสิตที่กระตือรือร้นทางการเมืองต่ำและสูง มีความเห็นด้วยมากกว่า

๔) นิสิตที่ทำกิจกรรมด้านสังคมและการเมือง เห็นด้วยมากที่สุดว่านโยบายนี้บรรลุผลตามที่รัฐบาลตั้งความปรารถนาไว้ คือทำให้ภาพพจน์ของรัฐบาลดีขึ้นจริง กลุ่มที่เห็นด้วยรองลงมาได้แก่ นิสิตที่ทำกิจกรรมที่เพิ่มประโยชน์และวิชาการ กลุ่มที่ไม่รวมกิจกรรม กลุ่มกีฬา และกลุ่มคิดพัฒนาธรรม

๒. นโยบายเกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษา

ก) ทัศนคติต่อความจริงใจของรัฐบาล

๑) จากการศึกษารายงานพบว่า นิสิตทุกกลุ่มมีทัศนคติว่ารัฐบาลไม่มีความจริงใจในการสนับสนุนให้นักศึกษาทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาตนเองของ

นักศึกษาให้มีประสบการณ์ทางวิชาการ ส่งเสริมผลงานวิจัย คุณธรรม และพัฒนาบุคลิกภาพ กล่าวอีกนัยหนึ่ง นักศึกษาเชื่อว่ารัฐบาลส่งเสริมกิจกรรมนักศึกษา เพื่อประโยชน์ของรัฐบาล มากกว่าประโยชน์ของนักศึกษา ซึ่งก็เป็นไปตามธรรมชาติของนักศึกษาที่จะไม่เชื่อถือ รัฐบาล

๒) นิสิตรัฐศาสตร์ไม่เชื่อว่ารัฐบาลมีความจริงจังใจในการสนับสนุนกิจกรรมนักศึกษา มากกว่านิสิตวิทยาศาสตร์

๓) นิสิตยิ่งศึกษาในชั้นปีที่สูงขึ้น มีแนวโน้มที่จะลดระดับความไม่เชื่อถือในความจริงจังใจของรัฐบาลลง

๔) นิสิตเพศชายและหญิงมีทัศนคติใกล้เคียงกัน ว่ารัฐบาลไม่มีความจริงจังใจในการสนับสนุนกิจกรรมนักศึกษา

๕) นิสิตที่ยิ่งกระตือรือร้นทางการเมืองสูง ยิ่งไม่เชื่อว่ารัฐบาลมีความจริงจังใจในการสนับสนุนกิจกรรมนักศึกษา

๖) นิสิตที่ทำกิจกรรมแตกต่างกันมีทัศนคติใกล้เคียงกันว่ารัฐบาลไม่มีความจริงจังใจในการสนับสนุนกิจกรรมนักศึกษา

ข) ทัศนคติต่อความต้องการดำเนินกิจกรรม

๑) จากการศึกษาวิจัย พบว่านิสิตทุกกลุ่มมีความต้องการกิจกรรมนักศึกษา โดยเห็นว่ากิจกรรมเป็นสิ่งจำเป็น และถ้าถูกจำกัดเสรีภาพในการทำกิจกรรม นักศึกษาควรจะทำ

๒) นิสิตรัฐศาสตร์มีความต้องการกิจกรรมใกล้เคียงกับนิสิตวิทยาศาสตร์

๓) นิสิตยิ่งศึกษาในชั้นปีที่สูงขึ้น ยิ่งลดระดับความต้องการกิจกรรมลง

๔) นิสิตชายมีความต้องการกิจกรรมมากกว่านิสิตหญิง โดยนิสิตชายเห็นว่ากิจกรรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักศึกษา มากกว่านิสิตหญิง แต่เห็นว่าควรต่อต้านถ้า

ถูกจำกัดเสรีภาพในการทำกิจกรรม น้อยกว่านิติหญิง

๕) นิติยังมีภาวะกระตือรือร้นทางการเมืองสูง ยิ่งมีความต้องการกิจกรรมมากขึ้น

๖) นิติที่ทำกิจกรรมวิชาการและบำเพ็ญประโยชน์ เป็นกลุ่มที่ต้องการกิจกรรมมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มสังคมและการเมือง กลุ่มศิลปวัฒนธรรมและกีฬา สำหรับกลุ่มไม่รวมกิจกรรม เป็นกลุ่มที่เห็นความจำเป็นของกิจกรรมน้อยที่สุด แต่กลุ่มกีฬาเห็นควยกับการต่อต้านตาถูกจำกัดเสรีภาพในการทำกิจกรรมน้อยที่สุด

๗) ทัศนคติต่อจุดมุ่งหมายของการทำกิจกรรม

๑) นิติทุกกลุ่มเห็นควยกับจุดมุ่งหมายของการทำกิจกรรมที่ทางราชการกำหนดขึ้นว่า เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองให้มีประสบการณ์ทางวิชาการ ส่งเสริมพละนามัย คุณธรรม และพัฒนาบุคลิกภาพของนักศึกษา

๒) นิติรัฐศาสตร์เห็นควยกับจุดมุ่งหมายของการทำกิจกรรมมากกว่านิติวิทยาศาสตร์

๓) นิติจำแนกกลุ่มตามชั้นปี เพศ ระดับความกระตือรือร้นทางการเมือง และกิจกรรม มีทัศนคติไม่แตกต่างกัน คือเห็นควยกับจุดมุ่งหมายของกิจกรรมที่ทางราชการกำหนดขึ้น

๘) ทัศนคติต่อขอบเขตของการทำกิจกรรม

๑) นิติทุกกลุ่มเห็นควยกับขอบเขตของการทำกิจกรรมที่ทางราชการกำหนดขึ้น ในแง่ที่ว่า กิจกรรมของนักศึกษาต้องมีวัตถุประสงค์ที่ไม่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมืองและศีลธรรมอันดี แต่ในขณะที่เดียวกันนิติทุกกลุ่มไม่เห็นควยที่จะห้ามนักศึกษาแสดงบทบาททางการเมืองนอกมหาวิทยาลัย

๒) นิติวิทยาศาสตร์เห็นควยกับขอบเขตของการทำกิจกรรมที่ทางราชการกำหนดขึ้น มากกว่านิติรัฐศาสตร์

๓) นิสิตจำแนกกลุ่มตามชั้นปี เพศ ระดับความกระตือรือร้นทางการเมือง และประเภทของกิจกรรม มีทัศนคติใกล้เคียงกัน ในการเห็นด้วยกับขอบเขตของการทำกิจกรรมที่ทางราชการกำหนดขึ้น

จ) ทัศนคติต่อการควบคุมกิจกรรมในมหาวิทยาลัย

๑) นิสิตทุกกลุ่มทั้งที่จำแนกตามคณะ ชั้นปี เพศ ระดับความกระตือรือร้นทางการเมืองและประเภทของกิจกรรม มีทัศนคติใกล้เคียงกัน เกี่ยวกับการควบคุมกิจกรรมในมหาวิทยาลัย

๒) นิสิตทุกกลุ่มเห็นด้วยกับมาตรการควบคุมกิจกรรมภายในมหาวิทยาลัย ทั้งในด้านการให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมโดยสมัครใจ การให้มหาวิทยาลัยเป็นผู้พิจารณาจัดวางรูปแบบของคณาธิการ การควบคุมการเชิญบุคคลภายนอกเข้าร่วมกิจกรรม การให้อำนาจคณาธิการอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของมหาวิทยาลัย มีเพียงประเด็นเดียวที่นิสิตทุกกลุ่มไม่เห็นด้วยคือ การให้มหาวิทยาลัยแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาในการทำกิจกรรม ทั้งนี้เนื่องจากนิสิตส่วนใหญ่ต้องการเลือกอาจารย์ที่ปรึกษาในการทำกิจกรรมด้วยตนเอง

ฉ) ทัศนคติต่อการควบคุมกิจกรรมภายนอกมหาวิทยาลัย

๑) นิสิตทุกกลุ่มไม่เห็นด้วยกับการควบคุมกิจกรรมภายนอกมหาวิทยาลัยที่ทางราชการกำหนดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการห้ามการรวมตัวระหว่างสถาบัน และการกำหนดให้กิจกรรมพัฒนาชนบทจะทำได้เมื่อทางราชการร้องขอหรือเข้าร่วมกับหน่วยราชการ โดยมหาวิทยาลัยให้ความเห็นชอบ อย่างไรก็ตาม นิสิตทุกกลุ่ม ยกเว้นกลุ่มที่ทำกิจกรรมด้านสังคมและการเมือง มีความเห็นด้วยกับมาตรการควบคุมกิจกรรมภายนอกมหาวิทยาลัยประการหนึ่งที่ว่า การจัดกิจกรรมภายนอกมหาวิทยาลัยควรได้รับความเห็นชอบจากผู้บริหารมหาวิทยาลัยเสียก่อน

๒) นิสิตวิทยาศาสตร์กับนิสิตรัฐศาสตร์ มีทัศนคติใกล้เคียงกัน ในการไม่เห็นด้วยกับมาตรการควบคุมกิจกรรมภายนอกมหาวิทยาลัย

๓) นิสิตยังศึกษาในชั้นปีที่สูงขึ้น ยังมีแนวโน้มที่จะไม่เห็นด้วยกับ
มาตรการควบคุมกิจกรรมภายนอกมหาวิทยาลัย

๔) นิสิตหญิงไม่เห็นด้วยกับมาตรการควบคุมกิจกรรมภายนอก
มหาวิทยาลัยมากกว่านิสิตชาย แต่เห็นด้วยมากกว่านิสิตชายว่าการจัดกิจกรรมนอกสถานศึกษา
ควรได้รับความเห็นชอบจากผู้บริหารมหาวิทยาลัยเสียก่อน

๕) นิสิตยังมีความกระตือรือร้นทางการเมืองสูงยังไม่เห็นด้วย
กับมาตรการควบคุมกิจกรรมภายนอกมหาวิทยาลัย

๖) นิสิตที่ทำกิจกรรมด้านสังคมและการเมืองไม่เห็นด้วยกับ
มาตรการควบคุมกิจกรรมภายนอกมหาวิทยาลัยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ นิสิตกลุ่มบำเพ็ญ-
ประโยชน์และวิชาการ กลุ่มไม่รวมกิจกรรมและกลุ่มศิลปวัฒนธรรม สำหรับกลุ่มกีฬาเป็น
กลุ่มที่เห็นด้วยมากที่สุดกับมาตรการควบคุมกิจกรรมภายนอกมหาวิทยาลัย

๗) ทัศนคติต่อความต้องการสิทธิในการปกครองตนเอง

๑) นิสิตทุกกลุ่มมีความต้องการสิทธิในการปกครองตนเอง

๒) นิสิตรัฐศาสตร์ต้องการสิทธิในการปกครองตนเองมากกว่า

นิสิตวิทยาศาสตร์

๓) นิสิตยังศึกษาในชั้นปีที่สูงขึ้นยิ่งต้องการสิทธิในการปกครอง
ตนเองมากขึ้น จนถึงปี ๔ ระดับความต้องการจึงลดต่ำลง

๔) นิสิตหญิงและนิสิตชายต้องการสิทธิในการปกครองตนเอง

ใกล้เคียงกัน

๕) นิสิตยังมีความกระตือรือร้นทางการเมืองสูง ยิ่งมีความ
ต้องการสิทธิในการปกครองตนเองมากขึ้น

๖) นิสิตที่ทำกิจกรรมด้านสังคมและการเมือง มีความต้องการ
สิทธิในการปกครองตนเองมากที่สุด รองลงมาได้แก่กลุ่มกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์และ
วิชาการ กลุ่มที่ไม่รวมกิจกรรม กลุ่มศิลปวัฒนธรรม และกลุ่มกีฬา

ข. ทัศนคติของนิสิตต่อนโยบายการพัฒนาประชาธิปไตย

๑. ทัศนคติต่อเป้าหมายทางการเมืองของประเทศไทย รัฐบาลพลเอก-เกรียงศักดิ์ ตั้งเป้าหมายของนโยบายพัฒนาทางการเมืองว่าจะสร้างประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตย ดังนั้นถ้านิสิตมีทัศนคติว่า ประชาธิปไตยเป็นสิ่งเหมาะสมสำหรับคนไทยและประเทศไทย นิสิตย่อมจะเห็นด้วยถ้ารัฐบาลจะพัฒนาประชาธิปไตย ทัศนคติในเรื่องนี้ของนิสิต มีดังนี้คือ

ก) นิสิตทุกกลุ่ม เห็นด้วยกับ เป้าหมายของการพัฒนาการเมืองที่รัฐบาลกำหนดขึ้น ดังนั้นถ้ารัฐบาลจะพัฒนาประชาธิปไตยอย่างจริงจังจึงย่อมได้รับความเห็นชอบและสนับสนุนจากนิสิต

ข) นิสิตวิทยาศาสตร์ เห็นด้วยมากกว่านิสิตรัฐศาสตร์

ค) นิสิตทุกระดับ เห็นด้วยใกล้เคียงกัน โดยนิสิตยิ่งศึกษาสูงขึ้นจะลดระดับความเห็นด้วยลง เล็กน้อย

ง) นิสิตชาย เห็นด้วยมากกว่านิสิตหญิง

จ) นิสิตที่มีระดับของความกระตือรือร้นทางการเมืองต่างกัน มีความเห็นด้วยใกล้เคียงกัน

ฉ) นิสิตที่ทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์และวิชาการ เห็นด้วยกับเป้าหมายของการพัฒนาทางการเมืองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ผู้รวมกิจกรรมกีฬา กลุ่มไม่รวมกิจกรรม และกลุ่มสังคมและการเมือง สำหรับนิสิตกลุ่มศิลปวัฒนธรรม เป็นกลุ่มที่เห็นด้วยน้อยที่สุด

๒. ทัศนคติต่อเจตนารมณ์ของรัฐบาลในการพัฒนาประชาธิปไตย รัฐบาลประกาศเจตนารมณ์ว่า รัฐบาลจะพัฒนาประชาธิปไตย หากนิสิตมีความเชื่อมั่นว่ารัฐบาลมีเจตนารมณ์ดังที่แถลงไว้จริง นิสิตย่อมคาดหวังว่านโยบายพัฒนาประชาธิปไตยที่วางไว้จะมีการปฏิบัติ แต่ถ้าไม่เชื่อว่ารัฐบาลจริงจังใจในการพัฒนาประชาธิปไตย นิสิตย่อมไม่คาดหวังว่านโยบายของรัฐบาลจะมีทางบรรลุผลสำเร็จได้ สำหรับทัศนคติของนิสิตเกี่ยวกับเจตนารมณ์ของรัฐบาลในการพัฒนาประชาธิปไตยมีดังนี้คือ

ก) นิสิตทุกกลุ่มไม่เชื่อว่ารัฐบาลมีเจตจำนงอันแน่วแน่ที่จะพัฒนา

ประชาธิปไตย

ข) นิสิตรัฐศาสตร์มีความไม่เชื่อถือมากกว่านิสิตวิทยาศาสตร์

ค) นิสิตยิ่งศึกษาในระดับที่สูงขึ้น มีแนวโน้มที่จะลดระดับความไม่เชื่อถือลง กล่าวอีกนัยหนึ่ง นิสิตที่ศึกษาสูงขึ้นมีแนวโน้มที่จะเชื่อถือมากขึ้น

ง) นิสิตหญิงไม่เชื่อถือมากกว่านิสิตชาย

จ) นิสิตยิ่งมีความกระตือรือร้นทางการเมืองสูง ยิ่งไม่เห็นด้วยว่า รัฐบาลมีเจตจำนงอันแน่วแน่ที่จะพัฒนาประชาธิปไตย

ฉ) นิสิตที่ทำกิจกรรมค่านิยมและการเมืองมีความไม่เชื่อถือมากที่สุด รองลงมาได้แก่ กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์และวิชาการ กลุ่มศิลปวัฒนธรรมและกลุ่มกีฬา สำหรับกลุ่มที่ไม่รวมกิจกรรมมีความไม่เชื่อถือน้อยที่สุด

๓. ทัศนคติต่อความสามารถในการรักษาเสถียรภาพของรัฐบาลและประเทศ

การรักษาเสถียรภาพของรัฐบาลและการรักษาเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดน เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายพัฒนาประชาธิปไตย และนิสิตมีทัศนคติในเรื่องนี้คือ

ก) นิสิตทุกกลุ่มไม่เชื่อว่ารัฐบาลมีความสามารถในการรักษา

เสถียรภาพของรัฐบาล ส่วนความสามารถในการรักษาเอกราชอธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนนั้น บางกลุ่มก็เชื่อว่ารัฐบาลทำได้ในขณะที่บางกลุ่มไม่เชื่อมั่น

ข) นิสิตรัฐศาสตร์ไม่เชื่อว่ารัฐบาลมีเสถียรภาพน้อยกว่านิสิตวิทยาศาสตร์ แต่เชื่อในความสามารถของรัฐบาลที่จะรักษาเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดน ในขณะที่นิสิตวิทยาศาสตร์ไม่เชื่อมั่น สรุปแล้วนิสิตวิทยาศาสตร์ไม่เชื่อในความสามารถของรัฐบาลมากกว่านิสิตรัฐศาสตร์

ค) นิสิตยิ่งศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ยิ่งลดระดับความไม่เชื่อถือน้อยลง

ง) นิสิตหญิงไม่เชื่อถือมากกว่านิสิตชาย

จ) นิสิตที่ไม่รวมกิจกรรม มีความไม่เชื่อถือมากที่สุด รองลงมา

ได้แก่กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์และวิชาการ กลุ่มสังคมและการเมือง และกลุ่มศิลปวัฒนธรรม สำหรับกลุ่มที่มีความไม่เชื่อถือน้อยที่สุด

๔. ทัศนคติต่อการพัฒนาระบบกฎหมาย การพัฒนาระบบกฎหมายตามนโยบายของรัฐบาลมีสาระสำคัญ ๒ ประการ คือ การแก้ไขปัญหาของสังคมตามครรลองของกฎหมาย โดยให้ทุกฝ่ายยอมรับกฎหมาย และการสร้างความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย ทัศนคติในเรื่องนี้ของนิสิตมีดังนี้คือ

ก) นิสิตทุกกลุ่มยอมรับว่า รัฐบาลควรแก้ไขปัญหาของสังคมตามครรลองของกฎหมายโดยเคร่งครัด การยอมรับเช่นนี้สอดคล้องกับนโยบายพัฒนาประชาธิปไตยของรัฐบาล แต่นิสิตทุกกลุ่มไม่เห็นด้วยว่ารัฐบาลพยายามทำให้คนไทยมีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย ดังนั้น หากรัฐบาลจะแก้ไขปัญหาของสังคมโดยกฎหมายที่ให้ความเสมอภาคอย่างแท้จริงแล้ว นักศึกษายอมจะสนับสนุนการพัฒนาระบบกฎหมายของรัฐบาล

ข) นิสิตวิทยาศาสตร์ เห็นด้วยมากกว่านิสิตรัฐศาสตร์ ว่ารัฐบาลควรพัฒนาระบบกฎหมาย และไม่เห็นว่าน้อยกว่านิสิตรัฐศาสตร์ว่ารัฐบาลพยายามสร้างความเสมอภาคทางกฎหมาย

ค) นิสิตยังศึกษาในชั้นปีที่สูงขึ้น ยังมีแนวโน้มที่จะเห็นด้วยและเชื่อถือน้อยกับการพัฒนาระบบกฎหมาย ตามนโยบายของรัฐบาลมากขึ้น

ง) นิสิตชายเห็นด้วยและเชื่อถือการพัฒนาระบบกฎหมายตามนโยบายของรัฐบาลมากกว่านิสิตหญิง

จ) นิสิตที่มีระดับความกระตือรือร้นทางการเมืองต่างกัน มีความเห็นด้วยและเชื่อถือการพัฒนาระบบกฎหมายตามนโยบายของรัฐบาลใกล้เคียงกัน

ฉ) นิสิตที่ทำกิจกรรมกีฬา มีความเห็นด้วยและเชื่อถือการพัฒนาระบบกฎหมายมากที่สุด รองลงมาได้แก่ กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์และวิชาการ กลุ่มสังคมและการเมือง และกลุ่มที่ไม่รวมกิจกรรม สำหรับกลุ่มศิลปวัฒนธรรมมีความเห็นด้วยและเชื่อถือน้อยที่สุด

๕. ทัศนคติต่อการส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้อะบบประชาธิปไตย

การส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้อะบบประชาธิปไตยตามนโยบายของรัฐบาล มีวิธีการสำคัญ ๓ ประการคือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น อาทิ การส่งเสริมระบบสหกรณ์และสภาตำบล การให้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และการให้การศึกษอาบรม นิสิตมีทัศนคติต่อการดำเนินนโยบายดังกล่าวดังนี้คือ

ก) นิสิตทุกกลุ่มไม่เห็นด้วยว่ารัฐบาลส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้อะบบประชาธิปไตย

ข) นิสิตรัฐศาสตร์ไม่เห็นด้วยมากกว่านิสิตวิทยาศาสตร์

ค) นิสิตที่ศึกษาในชั้นปีสูงขึ้น มีแนวโน้มที่จะไม่เห็นด้วยมากขึ้น

จนถึงปีที่ ๔ ระดับความไม่เห็นด้วยจึงลดลง

ง) นิสิตหญิงไม่เห็นด้วยมากกว่านิสิตชาย

จ) นิสิตยังมีความกระตือรือร้นทางการเมืองสูงยังไม่เห็นด้วยว่ารัฐบาลส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้อะบบประชาธิปไตย

ฉ) นิสิตที่ทำกิจกรรมสังคมและการเมืองมีความไม่เห็นด้วยมากที่สุดว่ารัฐบาลส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้อะบบประชาธิปไตย รองลงมาได้แก่ กลุ่มที่ไม่รวมกิจกรรม กลุ่มศิลปวัฒนธรรม และกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์และวิชาการ สำหรับกลุ่มกีฬาที่มีความไม่เห็นด้วยน้อยที่สุด

๖. ทัศนคติต่อความสามารถของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาสังคม เศรษฐกิจ

และการบริหาร การแก้ไขปัญหาสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจ และการแก้ไขระบบราชการขาดประสิทธิภาพ และข้าราชการทุจริต เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายพัฒนาประชาธิปไตยที่รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์กำหนดขึ้น และนิสิตมีทัศนคติในเรื่องนี้ดังนี้คือ

ก) นิสิตทุกกลุ่มไม่เชื่อว่ารัฐบาลสามารถแก้ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่สำคัญได้ และไม่สามารถแก้ปัญหาระบบราชการขาดประสิทธิภาพ และข้าราชการทุจริตได้

- ข) นิสิตรัฐศาสตร์ไม่เชื่อในความสามารถในการแก้ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และการบริหาร ของรัฐบาลมากกว่านิสิตวิทยาศาสตร์
- ค) นิสิตยิ่งศึกษาในชั้นสูงขึ้นยิ่งลดระดับความไม่เชื่อถือน้อยลง
- ง) นิสิตชายไม่เชื่อในความสามารถของรัฐบาลในการแก้ปัญหาสังคม เศรษฐกิจและการบริหาร มากกว่านิสิตหญิง
- จ) นิสิตยิ่งกระตือรือร้นทางการเมืองสูง ยิ่งไม่เชื่อในความสามารถของรัฐบาลในการแก้ปัญหาสังคม เศรษฐกิจและการบริหาร
- ฉ) นิสิตกลุ่มที่ไม่รวมกิจกรรม ไม่เชื่อในความสามารถของรัฐบาลมากที่สุด รองลงมาได้แก่กลุ่มสังคมและการเมือง กลุ่มศิลปวัฒนธรรม และกลุ่มกีฬา สำหรับกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์และวิชาการ มีความไม่เชื่อถือน้อยที่สุด

๗. ทัศนคติต่อผลสำเร็จของการดำเนินนโยบายพัฒนาประชาธิปไตย จาก การศึกษาทัศนคติของนิสิตทั้งในค่าน เจตนารมณ์ของรัฐบาลในการพัฒนาประชาธิปไตยและ ความสามารถในด้านต่าง ๆ ของรัฐบาลแล้ว ทำให้เห็นแนวโน้มได้ว่า นิสิตไม่เชื่อว่า รัฐบาลจะดำเนินนโยบายพัฒนาประชาธิปไตยให้สำเร็จบรรลุเป้าหมายได้ แต่เพื่อเป็นการ ให้คำสรุปที่แน่นอน ผู้เขียนได้ทดสอบทัศนคติเกี่ยวกับผลสำเร็จของนโยบายพัฒนาประชาธิปไตย ทำให้ทราบทัศนคติของนิสิตดังนี้คือ

- ก) นิสิตทุกกลุ่มไม่เห็นด้วยว่าในอนาคต ประเทศไทยจะเป็น ประชาธิปไตยเพราะการวางรากฐานของรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ กล่าวอีกนัยหนึ่ง นิสิต ส่วนใหญ่ไม่เชื่อว่ารัฐบาลจะพัฒนาประชาธิปไตยได้สำเร็จ
- ข) นิสิตจำแนกกลุ่มศึกษาตามคณะ ชั้นปี และระดับความกระตือรือร้นทางการเมือง มีทัศนคติไม่เห็นด้วยใกล้เคียงกันในแต่ละกลุ่ม
- ค) นิสิตหญิงมีความไม่เห็นด้วยมากกว่านิสิตชาย ว่าในอนาคต ประเทศไทยจะเป็นประชาธิปไตยมากกว่าปัจจุบัน เพราะการวางรากฐานของรัฐบาล พลเอกเกรียงศักดิ์

ง) นิสิตที่ไม่รวมกิจกรรมมีความไม่เชื่อในผลสำเร็จของนโยบายพัฒนาประชาธิปไตยมากที่สุด รองลงมาได้แก่นิสิตกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์และวิชาการ กลุ่มกีฬา และกลุ่มศิลปวัฒนธรรม สำหรับกลุ่มสังคมและการเมืองมีความไม่เชื่อถือน้อยที่สุด

๘. ทัศนคติต่อความต้องการมีบทบาทของนักศึกษาในการพัฒนาประชาธิปไตย

จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา ผู้เขียนพบว่านิสิตไม่มีความเชื่อมั่นว่ารัฐบาลจะพัฒนาประชาธิปไตยได้สำเร็จ ทั้งนี้เพราะรัฐบาลขาดทั้งความจริงใจและความสามารถ ดังนั้นผู้เขียนจึงศึกษาต่อไปว่านิสิตต้องการมีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยหรือไม่ เพื่อให้ประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยตามทีมนิสิตส่วนใหญ่ต้องการ และจากการศึกษาวิจัย ผู้เขียนสรุปทัศนคติของนิสิตได้ดังนี้คือ

ก) นิสิตทุกกลุ่มเห็นควยอย่างสูง (คะแนนเฉลี่ยเกิน ๐.๕ ทุกกลุ่ม) ว่านักศึกษาคควรมีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย

ข) นิสิตรัฐศาสตร์เห็นควยมากกว่านิสิตวิทยาศาสตร์ ว่านิสิตควรมีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย

ค) นิสิตยิ่งศึกษาในชั้นปีสูงขึ้น ยิ่งต้องการมีบทบาทมากขึ้น ยกเว้น นิสิตปี ๔ ที่ความต้องการนี้ลดลง

ง) นิสิตยิ่งมีความกระตือรือร้นทางการเมืองสูง ยิ่งต้องการมีบทบาทสูง

จ) นิสิตชายและหญิง กับนิสิตที่ทำกิจกรรมต่างประเภทกัน มีทัศนคติใกล้เคียงกันว่านิสิตควรมีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย

ค. บุคคลิกทางการเมืองของนักศึกษา

การศึกษาทัศนคติของนิสิตที่มีต่อนโยบายของรัฐบาล ไม่เพียงแต่ทำให้ทราบทัศนคติของนิสิตในเรื่องนั้น ๆ เท่านั้น แต่การแสดงออกซึ่งทัศนคติ ยังช่วยสะท้อนให้เห็นถึงบุคคลิกทางการเมืองอย่างหยาบ ๆ ของผู้แสดงทัศนคติควย บุคคลิกทางการเมืองของนิสิตกลุ่มต่าง ๆ ที่พบได้จากการศึกษาวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีดังนี้คือ

๑. นิตินิติศาสตร์และวิทยาศาสตร์ นิตินิติศาสตร์มีลักษณะของวัฒนธรรม
ทางการ เมืองแบบเผด็จการสูงกว่านิติวิทยาศาสตร์ในบางด้านคือ

ก) นิตินิติศาสตร์มีลักษณะของความไม่ไว้วางใจในรัฐบาลและกลไก
ของรัฐ สูงกว่านิติวิทยาศาสตร์

ข) นิตินิติศาสตร์ไม่เชื่อมั่นในความสามารถในการแก้ไขปัญหาของ
รัฐบาล มากกว่านิติวิทยาศาสตร์

ค) นิติวิทยาศาสตร์ยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคม อาทิ กฎหมายและ
ระเบียบข้อบังคับ มากกว่านิตินิติศาสตร์

ง) นิติวิทยาศาสตร์ยอมรับว่าประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับ
ประเทศไทย สูงกว่านิตินิติศาสตร์

อย่างไรก็ตาม นิตินิติศาสตร์ก็มีบุคคลิกภาพบางประการที่เอื้อต่อ
ระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ การเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้นทางการเมืองมากกว่า
นิติวิทยาศาสตร์ เห็นได้จากการที่นิตินิติศาสตร์ต้องการปกครองตนเอง และแสดงบทบาท
ในการพัฒนาประชาธิปไตย สูงกว่านิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าอาจเนื่องมา
จากการศึกษาวิชาทางการเมือง จึงทำให้นิตินิติศาสตร์ต้องการมีบทบาททางการเมืองสูง
กว่านิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งคิดว่าตนเองมีความรอบรู้ทางการเมืองจำกัดกว่านิติศาสตร์การเมือง

๒. นิตินิติศาสตร์ตามชั้นปี นิตินิติศาสตร์แต่ละชั้นปีมีบุคคลิกทางการเมืองแตกต่างกัน
ดังนี้คือ

ก) นิตินิติศึกษาสูงชันยิ่งลดระดับความเชื่อมั่นว่าระบอบประชาธิปไตย
เป็นสิ่งที่เหมาะสมกับประเทศไทยลง อันสะท้อนให้เห็นว่านิตินิติศึกษาสูงชันยิ่งศรัทธาคือ
อุดมการณ์ประชาธิปไตยน้อยลง

ข) นิตินิติปี ๒ และปี ๓ มีทัศนคติในทางต่อต้านรัฐบาลมากกว่านิตินิติ
ปี ๑ และปี ๔ กล่าวคือ ไม่เชื่อถือในความจริงใจและความสามารถของรัฐบาลมากกว่า
นิตินิติปี ๑ และปี ๔

สำหรับเรื่องอื่น ๆ อาทิ ความต้องการมีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย การยอมรับจุดมุ่งหมายและขอบเขตของการทำกิจกรรม และการควบคุมกิจกรรมในมหาวิทยาลัย นิสิตแต่ละชั้นปีมีทัศนคติใกล้เคียงกัน

๓. นิสิตชายและหญิง นิสิตชายและหญิงมีทัศนคติใกล้เคียงกัน เป็นส่วนใหญ่ แต่มีบุคคลิกบางประการที่แตกต่างกัน กล่าวคือ นิสิตหญิงมีความรู้สึกต่อท่านรัฐบาลสูงกว่า นิสิตชาย และนิสิตชายมีลักษณะบางประการที่แสดงถึงความมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยสูงกว่านิสิตหญิง กล่าวคือ

ก) นิสิตชายยอมรับว่าประชาธิปไตยเท่านั้นที่เหมาะสมกับประเทศไทย สูงกว่านิสิตหญิงซึ่งมีความมุ่งมั่นศรัทธาต่อประชาธิปไตยน้อยกว่า

ข) นิสิตชายมีความไว้วางใจผู้อื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาล สูงกว่านิสิตหญิง ทั้งในด้านการยอมรับในเจตนาที่จะพัฒนาประชาธิปไตย และการยอมรับความสามารถในการพัฒนาประชาธิปไตยของรัฐบาล และยอมรับการจำกัดบทบาทในการทำกิจกรรมนอกมหาวิทยาลัย ตามระเบียบข้อบังคับและกฎหมาย มากกว่านิสิตหญิง ซึ่งมีลักษณะต่อต้านรัฐบาลรุนแรงกว่านิสิตชาย

ค) นิสิตชายเป็นผู้มีความกระตือรือร้นทางการเมืองสูงกว่านิสิตหญิง และต้องการแสดงบทบาทในการเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตยมากกว่านิสิตหญิง

๔. นิสิตจำแนกตามความกระตือรือร้นทางการเมือง นิสิตที่มีระดับความกระตือรือร้นทางการเมืองต่างกัน มีลักษณะบางประการแตกต่างกันดังนี้คือ

ก) นิสิตที่มีความกระตือรือร้นสูง เป็นกลุ่มที่มีความไว้วางใจรัฐบาลน้อยที่สุด คือไม่เชื่อในความจริงใจของรัฐบาลที่จะแก้ปัญหาเกี่ยวกับนักศึกษา และพัฒนาประชาธิปไตย และไม่เชื่อในความสามารถของรัฐบาลที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ มากที่สุดด้วย ซึ่งลักษณะการมองโลกว่าเต็มไปด้วยความหลอกลวงนี้ เป็นลักษณะประการหนึ่งของ

วัฒนธรรมแต่กิจการ' ดังนั้นจึงพอจะตั้งข้อสังเกตได้ว่า นิสิตที่กระตือรือร้นทางการเมือง สูงไม่จำเป็นว่าจะต้องมีความเป็นประชาธิปไตยมากกว่านิสิตอื่น

ข) นิสิตที่มีความกระตือรือร้นสูง ต้องการสิทธิในการปกครองตนเอง มากที่สุด แต่ต้องการให้นิสิตมีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยใกล้เคียงกับ กลุ่มอื่น อันแสดงให้เห็นว่าผู้ที่ต้องการสิทธิในการปกครองตนเองอย่างสูงนั้นไม่จำเป็นจะ ต้องปรารถนาจะมีบทบาททางการเมืองนอกมหาวิทยาลัยสูงไปด้วย

๕. นิสิตจำแนกตามประเภทของกิจกรรม นิสิตกลุ่มต่าง ๆ มีทัศนคติบาง ประการใกล้เคียงกัน อาทิ การไม่เชื่อในความจริงจังของรัฐบาลที่จะสนับสนุนให้นักศึกษา ทำกิจกรรม การยอมรับจุดมุ่งหมายและขอบเขตของกิจกรรม และยอมรับการควบคุม กิจกรรมภายในมหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตาม นิสิตมีทัศนคติบางประการแตกต่างกันไปตาม ประเภทของกิจกรรม คือ

ก) กลุ่มสังคมและการเมือง เป็นกลุ่มที่ยอมรับในระดับต่ำกว่ากลุ่ม อื่น ๆ ว่าประชาธิปไตยเท่านั้นที่เป็นสิ่งเหมาะสมกับประเทศไทย และเป็นกลุ่มที่ต้องการมี บทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตยต่ำ รวมทั้งมีความไว้วางใจรัฐบาลต่ำ ทั้งในด้านเจตนา ของการพัฒนาประชาธิปไตย และความสามารถของรัฐบาลในการแก้ปัญหาของประเทศ นอกจากนี้ ยังเป็นกลุ่มที่ยอมรับระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับเกี่ยวกับกิจกรรมและกฎหมายน้อย ที่สุด และไม่พอใจการควบคุมกิจกรรมภายในมหาวิทยาลัยมากที่สุด จากลักษณะเช่นนี้ทำให้ ประเมินได้ว่า นิสิตกลุ่มนี้มีความต้องการอิสระสูง และมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตยต่ำ

ข) กลุ่มศิลปวัฒนธรรม เป็นกลุ่มที่ยอมรับน้อยที่สุดว่าประชาธิปไตยเท่านั้น เป็นสิ่งเหมาะสมที่สุดสำหรับประเทศไทย และเป็นกลุ่มที่เห็นควายน้อยที่สุดว่านิสิตควรมีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย สำหรับทัศนะอื่น ๆ มีลักษณะใกล้เคียงกับนิสิตที่ทำกิจกรรมด้านกีฬา

ค) กลุ่มกีฬา เป็นกลุ่มที่แสดงความไม่พอใจในลัทธินิยม พคท.มากที่สุด ดังจะเห็นได้จากการที่กลุ่มกีฬาไม่พอใจนโยบายคืนสู่เหย้ามากกว่านิสิตกลุ่มอื่น ๆ นอกจากนี้ยังเป็นกลุ่มที่มีความต้องการกิจกรรมในระดับต่ำกว่ากลุ่มอื่น ๆ และยอมรับการควบคุมกิจกรรมนอกสถาบันการศึกษามากที่สุด อันแสดงให้เห็นว่า นิสิตกลุ่มนี้ต้องการอิสระในการดำเนินกิจกรรมทางการ เมืองนอกมหาวิทยาลัยน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ และยังคงต้องการปกครองตนเองต่ำที่สุดด้วย นอกจากนี้แล้ว ยังพบว่านิสิตกลุ่มนี้มีความไว้วางใจรัฐบาลมากที่สุดด้วย อันแสดงถึงลักษณะอนุรักษนิยมและยอมรับอำนาจมากที่สุด

ง) กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์และวิชาการ เป็นกลุ่มที่มีทัศนคติใกล้เคียงกับกลุ่มสังคมและการเมือง คือมีความไว้วางใจและเชื่อมั่นในความสามารถของรัฐบาลทำลักษณะสำคัญของนิสิตกลุ่มนี้ก็คือ เป็นกลุ่มที่มีความต้องการกิจกรรมมากที่สุด และต้องการให้นักศึกษามีบทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูง รวมทั้งเป็นกลุ่มที่มีความเชื่อมั่นศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยมากที่สุดด้วย

จ) กลุ่มที่ไม่รวมกิจกรรม นิสิตกลุ่มนี้มีทัศนคติต่อรัฐบาลและนโยบายของรัฐบาลอยู่ในระดับกลาง ระหว่างกลุ่มสังคมและการเมือง กับกลุ่มกีฬา กล่าวคือ เป็นกลุ่มที่เชื่อในความจริงใจที่จะแก้ปัญหาของรัฐบาลค่อนข้างสูง แต่เชื่อในความสามารถของรัฐบาลต่ำมาก

ง. จุดอ่อนของนโยบาย จากการศึกษาวิจัย ทำให้พบจุดอ่อนเกี่ยวกับนโยบายเกี่ยวกับนักศึกษาและการพัฒนาประชาธิปไตย ดังนี้คือ

๑. นโยบายคืนสู่เหย้า

นโยบายคืนสู่เหย้าเป็นนโยบายที่นิสิตทุกกลุ่มเห็นด้วย แต่นิสิตส่วนใหญ่ แสดงความวิตกกังวลในส่วนตัวว่า ในปัจจุบันผู้ที่กลับจากป่าสามารถเข้ามาศึกษาต่อในสถาบัน เดิมได้ทันที อันอาจทำให้ พคท.ส่งอดีตนักศึกษาเข้ามาดำเนินงานในมหาวิทยาลัยได้อีก นอกจากนี้ อดีตนักศึกษาที่เข้าป่าไปภายหลังกรณี ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ นั้น ล้วนแต่เป็นนักศึกษา ในรุ่นที่จบการศึกษาไปเกือบหมดแล้ว แม้แต่นิสิตปี ๑ เมื่อปี ๒๕๑๙ ก็ได้ศึกษาถึงชั้นปี ๔ ในปี ๒๕๒๒ ดังนั้นในปี ๒๕๒๓ นิสิตเกือบทั้งหมดยกเว้นนิสิตที่สอบตก หรือต้องศึกษาใน หลักสูตรที่นานกว่า ๕ ปี จะไม่มีความผูกพันเป็นส่วนเดียวกับผู้เข้าป่าอีกแล้ว จึงสมควรพิจารณา ปรับปรุงมาตรการปฏิบัติต่อผู้กลับจากป่าเสียใหม่ และสามารถทำได้โดยจะมีปฏิกริยาคัดค้าน จากนิสิตไม่มากนัก

๒. นโยบายเกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษา

นโยบายเกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษาที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้รับการยอมรับ จากนักศึกษาในส่วนที่อนุญาตให้นักศึกษามีการปกครองตนเอง และให้นักศึกษาทำกิจกรรมได้ นอกจากนี้ นักศึกษายังยอมรับจุดมุ่งหมายและขอบเขตของการดำเนินกิจกรรมและมาตรการ ควบคุมการดำเนินกิจกรรมภายในสถาบันการศึกษาด้วย สำหรับสิ่งที่นักศึกษาไม่พอใจก็คือ การควบคุมการพัฒนาชนบท และการห้ามหรือยับยั้งการรวมตัวระหว่างสถาบันของนักศึกษา จากผลของการศึกษาวิจัยนี้ ทำให้พบจุดอ่อนของนโยบายเกี่ยวกับ กิจกรรมนักศึกษาดังนี้ คือ

ก) นโยบายที่ไม่ต้องการให้นักศึกษาแสดงบทบาททางการเมืองใน ลักษณะที่จะ เป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งชาติและ เสถียรภาพของรัฐบาล โดยกำหนดหลักการที่ จะไม่รับรู้ถึงการมีอยู่ขององค์กรนักศึกษาระหว่างสถาบันนั้น เป็นนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับ ความเป็นจริง และไม่สามารถยับยั้งความเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษาได้ ทั้งนี้ เนื่องจากนักศึกษามีธรรมชาติที่จะ เคลื่อนไหวทางการเมืองเพราะความเป็นคนหนุ่มสาว เป็นผู้มีระดับการศึกษาสูง เป็นชนชั้นกลาง และได้รับการเรียนรู้ถึงบทบาททางการเมือง ของนักศึกษาในประเทศต่าง ๆ และบทบาทของนักศึกษาไทยในอดีต ดังนั้น จึงควรกำหนด

หลักการปฏิบัติ เสียใหม่เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายเกี่ยวกับนักศึกษา คือมิให้นักศึกษา
เคลื่อนไหวกว้างไกล เมืองในลักษณะ เป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งชาติและเสถียรภาพของรัฐบาล

ข) นโยบายที่ให้นักศึกษาทำกิจกรรม เสริมหลักสูตรและมีส่วนร่วมใน
การปกครองตนเองนั้น เป็นนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาส่วนใหญ่ จึง
สมควรคงนโยบายนี้ต่อไป แต่ควรปรับปรุงมาตรการปฏิบัติบางประการที่ยังบกพร่องอยู่ อาทิ
การที่มหาวิทยาลัยไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์กับนักศึกษาส่วนใหญ่ได้ ทำให้กรรมการนัก-
ศึกษามีอิทธิพลต่อนักศึกษาส่วนใหญ่เพียงฝ่ายเดียว และสามารถนำพลังนักศึกษาทั้งหมด ไปใช้
ประโยชน์ตามที่กรรมการนักศึกษาปรารถนาได้ แม้แต่ในสิ่งที่ผิดนโยบาย เกี่ยวกับนักศึกษา
เช่น เคลื่อนไหวกว้างไกล เมือง โดยมหาวิทยาลัยไม่มีส่วนรับรู้ เป็นต้น

ค) หลักการเกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษาอีกประการหนึ่งที่น่าจะมีการ
ปรับปรุงก็คือ การควบคุมกิจกรรมอาสาพัฒนาชนบท ซึ่งกำหนดให้นักศึกษา เข้าร่วมกิจกรรม
ได้เฉพาะเมื่อทางราชการร้องขอ หรือเข้าร่วมโครงการกับทางราชการ ทั้งนี้เพราะ
หลักการนี้เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ยากและไม่ได้รับการยอมรับจากนักศึกษา แม้แต่ส่วนราชการ
ต่าง ๆ ก็ไม่ปรารถนาจะตั้งโครงการแล้วขอให้มหาวิทยาลัยส่งนักศึกษาเข้าร่วมงาน
เพราะส่วนราชการต่าง ๆ ไม่แน่ใจว่าจะดูแลนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการได้ นอกจากนี้
ในทางปฏิบัติ นักศึกษาก็ละเมิดหลักการนี้เสมอ โดยการดำเนินงานอาสาสมัครตามที่
นักศึกษาต้องการ และมหาวิทยาลัยไม่อาจควบคุมบังคับได้ เพราะนักศึกษาก็มีฐานะเป็น
พลเมืองผู้มีเสรีภาพ จะไปที่ใดก็ได้ และจะไปรวมกันพัฒนาชนบทก็ทำได้ถ้าประชาชนในพื้นที่
พอใจ

๓. นโยบายการพัฒนาประชาธิปไตย

นักศึกษาส่วนใหญ่ยอมรับวาระระบอบประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่เหมาะสม
กับประเทศไทย และเห็นคว่ำที่จะให้มีการพัฒนาประชาธิปไตย สิ่งนี้นักศึกษาไม่พอใจจึง
ไม่สนใจนโยบายการพัฒนาประชาธิปไตย หากแต่เป็นความไม่มั่นใจและความไม่เชื่อถือศรัทธา

สัมภาษณ์ พ.อ.อาทร ชนเห็นชอบ, รองปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, ๑๗ สิงหาคม

ต่อรัฐบาล การแก้ปัญหาเกี่ยวกับจุดอ่อนของนโยบายการพัฒนาประชาธิปไตย จึงอยู่ที่การทำให้นักศึกษาเชื่อมั่นในความจริงใจและความสามารถของรัฐบาล

นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ต้องการให้นักศึกษามีบทบาทในการร่วมสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตยด้วย จึงสมควรทบทวนนโยบายเกี่ยวกับนักศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับการนำพลังนักศึกษามาใช้ให้เป็นประโยชน์กับการพัฒนาและพิทักษ์ประชาธิปไตยด้วย

ข้อเสนอแนะ

นิสิตนักศึกษาเป็นกลุ่มพลังทางการเมืองที่สำคัญกลุ่มหนึ่งของประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยยังขาดกลุ่มผลประโยชน์ที่มากกลุ่มพอจะต่อรองซึ่งกันและกันตามวิถีทางประชาธิปไตย การที่นักศึกษาเป็นกลุ่มพลังทางการเมืองที่สำคัญ ทำให้นักศึกษาต้องสัมผัสกับการเมืองอยู่เสมอ เพราะไม่ว่านักศึกษาจะสนใจการเมืองหรือไม่ การเมืองก็ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับนักศึกษาจนได้

ในปัจจุบัน กลุ่มที่ต้องการใช้นักศึกษาเป็นเครื่องมือทางการเมืองมีหลายกลุ่ม อาทิ กลุ่มนักการเมืองบางกลุ่ม และพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ซึ่งต่างก็ใช้เงื่อนไขเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ ประชาธิปไตย เอกราช และความเป็นธรรมในสังคมมาจูงใจให้นักศึกษาสนับสนุนกลุ่มคน

เนื่องจากประเทศไทยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาประชาธิปไตย การช่วงชิงกลุ่มพลังนักศึกษาให้สนับสนุนประชาธิปไตย และคัดค้านเผด็จการทุกรูปแบบจึงเป็นสิ่งจำเป็น ในขณะเดียวกัน การชักชวนมิให้เผด็จการทุกรูปแบบใช้นักศึกษาเป็นเครื่องมือก็เป็นสิ่งจำเป็นด้วย จากการศึกษาวิจัย ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายเกี่ยวกับนักศึกษา

และการพัฒนาประชาธิปไตย เพื่อช่วงชิงนักศึกษาจากกลุ่มไม่เป็นประชาธิปไตย และใช้
นักศึกษให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ ดังต่อไปนี้คือ

ก. นโยบายเกี่ยวกับนักศึกษา

๑. นโยบายคืนสู่เหย้า

ก) การเปิดโอกาสให้นักศึกษาที่หลบหนีไปร่วมงานกับพรรคคอมมิวนิสต์
แห่งประเทศไทย กลับเข้ามาศึกษาต่อ เป็นสิ่งที่ควรดำเนินการต่อไป เพราะนอกจากจะ
เป็นการช่วงชิงคนจากพรรคคอมมิวนิสต์แล้ว ยังสอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษา
ส่วนใหญ่ และสร้างทัศนคติที่ดีของนักศึกษาให้เกิดขึ้นกับรัฐบาลด้วย

ข) สมควรวางหลักเกณฑ์ตรวจสอบนักศึกษาที่กลับจากป่าให้รัดกุมขึ้น
มิใช่ปล่อยอย่างเสรี ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลดังนี้คือ

๑) ระยะเวลาที่ใช้นโยบายคืนสู่เหย้า โดยไม่มีการพิจารณา
สอบสวนนั้น ดำเนินมานานถึง ๓ ปีแล้ว บรรดาผู้ที่ไม่ฝักใฝ่กับพรรคคอมมิวนิสต์อย่างจริงจัง
น่าจะได้รับประโยชน์จากนโยบายนี้แล้วเป็นส่วนใหญ่

๒) ในปัจจุบันพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงเข้ม-
มุงกลับเข้ามาดำเนินการในเมืองมากขึ้น บุคคลที่พรรคคอมมิวนิสต์ส่งมาส่วนใหญ่ได้แก่
นักศึกษาที่เข้าป่าไปภายหลังกรณี ๖ ตุลาคม ๒๕๑๕ และกลับเข้ามาดำเนินการในสถาบัน
การศึกษาดัง ๆ โดยอาศัยประโยชน์จากนโยบายคืนสู่เหย้า

๓) นักศึกษาส่วนใหญ่สนับสนุนให้มีการพิจารณาสอบสวนเพื่อ
อนุญาตหรือไม่อนุญาตให้นักศึกษาที่กลับจากป่าเข้าศึกษาต่อ เป็นรายบุคคลไป

ค) ควรกำหนดหลักเกณฑ์ที่รัดกุมที่จะปฏิบัติต่อผู้ที่กลับจากป่าและขอเข้าศึกษาต่อ ดังนี้คือ

๑) ต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดระหว่างมหาวิทยาลัยและเจ้าหน้าที่ของทางราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยข่าว เพื่อดำเนินการต่อผู้กลับจากป่าร่วมกัน

๒) ควรสอบสวนและตรวจสอบผู้ที่กลับจากป่าเสียก่อนว่ามีเจตนาอย่างไรในการขอกลับเข้ามาศึกษาต่อ การสอบสวนและการตรวจสอบนี้ต้องกระทำทั้งในทางเปิด คือเรียกตัวบุคคลผู้นั้นมาพบ และในทางปิดโดยหน่วยข่าว หากพบว่าผู้กลับจากป่ามิได้มุ่งหวังที่จะกลับมาศึกษาโดยบริสุทธิ์ใจ ก็ควรประวิงเวลาการอนุญาตให้เขาศึกษาต่อไว้ก่อน

๓) ในกรณีที่มิพบว่ามีความเจตนาทุจริต จึงอนุญาตให้ศึกษาต่อได้ โดยกำหนดมาตรการบางประการให้ปฏิบัติในห้วงเวลา เช่น ต้องพบเจ้าหน้าที่หน่วยข่าวตามห้วงเวลาที่กำหนด และห้ามเคลื่อนไหวนอกเหนือจากการศึกษาตามปกติในมหาวิทยาลัย เป็นต้น และยังไม่คืนสภาพนักศึกษาให้ตามปกติ แต่ให้มีฐานะเป็นผู้ทดลองเรียนในระยะเวลาหนึ่ง เพราะระยะเวลาที่ทั้งการศึกษาไปนั้น ยาวนานพอที่จะพูดได้ว่าจะเป็นผู้สมัครที่จะเข้าเรียนต่อได้ตามปกติ เพราะวิชาการมีความเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าอยู่เสมอ การยังไม่ให้สถานภาพนักศึกษาโดยสมบูรณ์จะทำให้ผู้ที่กลับมาศึกษาต่อไม่กล้าเคลื่อนไหวทางการเมืองมากเกินไป เพราะสามารถถูกปลดออกได้ง่าย

๒. นโยบายเกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษา

สมควรคงวัตถุประสงค์ของนโยบายที่จะให้นักศึกษาทำกิจกรรมได้โดยไม่เคลื่อนไหวทางการเมืองในลักษณะที่จะเป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งชาติและ เสถียรภาพของรัฐบาล แต่สมควรปรับมาตรการปฏิบัติบางประการ เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของนโยบาย และเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาในประเด็นที่เหมาะสมควย สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไขได้แก่สิ่งต่อไปนี้คือ

ก) สร้างความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างรัฐบาลกับมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับฝ่ายกิจการนิสิต เพื่อให้มหาวิทยาลัยและอาจารย์ที่ปรึกษาทราบถึงนโยบายของทางราชการและปฏิบัติตามนโยบายอย่างมีเอกภาพ และรัฐบาลไม่ควรดำเนินการใด ๆ เพื่อควบคุมนักศึกษาในทางเบ็ดเตล็ดนักศึกษาโดยไม่ว่านมหาวิทยาลัย หรือฝ่ายกิจการนิสิต เพราะนักศึกษามีธรรมชาติที่ไม่ไว้วางใจรัฐบาลอยู่แล้ว

ข) ใช้การประชาสัมพันธ์และให้ข่าวสารที่ถูกต้องให้นิสิตทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาและสถานการณ์ของประเทศ และเข้าใจบทบาทที่นิสิตควรปฏิบัติเพื่อเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ และไม่ตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มการเมืองที่ต้องการทำลายประชาธิปไตย

ค) นิสิตส่วนใหญ่ยอมรับขอบเขตของกฎหมายและศีลธรรมอันดี การใช้กฎหมายเพื่อควบคุมบทบาททางการเมืองของนักศึกษาจึงน่าจะกระทำได้ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าคงมีการทำความเข้าใจกับนักศึกษาส่วนใหญ่ให้ได้ และต้องให้นักศึกษามองเห็นว่าเป็นการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมด้วย

ง) หลักการควบคุมกิจกรรมภายในมหาวิทยาลัยที่กำหนดไว้แล้วยังไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง เพียงแต่ควรปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัย อาจารย์ และนิสิตให้ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น มิใช่ปล่อยให้หอการนักศึกษาใกล้ชิดนิสิตแต่เพียงฝ่ายเดียว

จ) ควรสนับสนุนให้นักศึกษารวมตัวกันอย่างมีระเบียบ อาทิ ในรูปพรรคที่มีการจดทะเบียน เพื่อแข่งขันกันดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นประชาธิปไตยภายใต้ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้การควบคุมกิจกรรมนักศึกษาทำได้ง่ายและเป็นการปฏิเสธกลุ่มต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมทางการเมืองโดยไม่อยู่ในระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษา นอกจากนี้สมควรสนับสนุนให้นักศึกษาทุกกลุ่มความคิดมีโอกาสแสดงบทบาทที่เหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมในมหาวิทยาลัย เพื่อแก้ปัญหาที่กลุ่มนักศึกษาทุกกลุ่มเกี่ยวข้องได้เป็นทั้งกรรมการนักศึกษาและสมาชิกสถานศึกษา และสามารถนำเอาองค์กรนักศึกษาไปเคลื่อนไหวทางการเมืองใน

ลักษณะที่สนับสนุนแนวความคิดทางการเมืองแนวใดแนวหนึ่ง มาตรการที่น่าจะนำมาใช้ได้ โดยไม่กระทบความรู้สึกของนักศึกษาได้แก่ การปรับระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภานักศึกษา เสียใหม่ ให้เป็นการเลือกตั้งในระบบสัดส่วน ซึ่งจะช่วยให้สภานิสิตเป็นองค์กรที่สะท้อนความต้องการที่ถูกต้องของนักศึกษาทุกกลุ่มความคิด และเป็นการฝึกประชาธิปไตยในระบบพรรค ด้วย ผลที่จะได้รับอีกประการหนึ่งก็คือ นักศึกษาจะได้ตรวจสอบควบคุมการทํากิจกรรรมกันเองด้วย ซึ่งเป็นการดีกว่าการตรวจสอบควบคุมโดยมหาวิทยาลัยแต่เพียงฝ่ายเดียว

ณ) การควบคุมกิจกรรมภายนอกมหาวิทยาลัยควรเพิ่มความเข้มงวดในเรื่องการขออนุญาตมหาวิทยาลัยเพื่อจัดกิจกรรมนอกมหาวิทยาลัยในนามของนักศึกษาให้มากขึ้น และส่วนราชการต่าง ๆ ควรกำหนดโครงการให้นิสิตเข้าร่วมปฏิบัติงานกับทางราชการให้มากยิ่งขึ้นตามความเหมาะสม เพื่อให้นักศึกษาได้ทํากิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และสร้างความเข้าใจอันดีกับทางราชการด้วย และทางราชการควรใช้การควบคุมกิจกรรมนักศึกษาในเชิงสนับสนุนให้มากขึ้น อาทิ ทางราชการก็ควรสนับสนุนในด้านวัสดุอุปกรณ์กับนักศึกษาที่มีความบริสุทธิ์ใจที่จะทำงานพัฒนาชนบท นอกจากนี้ผู้ที่ทำงานร่วมกับทางราชการก็ควรได้รับการยกย่องโฆษณาและให้เกียรติ เพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นกำลังใจแก่นักศึกษาที่เจตนาดีต่อประเทศชาติต่อไป

ข) เกี่ยวกับสิทธิในการปกครองตนเอง ควรให้นิสิตมีอิสระในการทำกิจกรรมภายใต้กฎเกณฑ์ของมหาวิทยาลัย ซึ่งกำหนดขึ้นอย่างกว้าง ๆ และมหาวิทยาลัยควรควบคุมการบริหารงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมของนิสิตให้รัดกุมยิ่งขึ้น มีให้มีการใช้งบประมาณไปทำกิจกรรมที่ขัดต่อกฎหมายหรือระเบียบของมหาวิทยาลัย หรือมีการทุจริต การควบคุมในด้านการเงินจะเป็นสิ่งที่นิสิตส่วนใหญ่ไม่คัดค้าน เพราะนิสิตต้องการให้มหาวิทยาลัยควบคุมดูแลองค์การนักศึกษาอยู่แล้ว และนิสิตมีความอ่อนไหวในเรื่องการทุจริตทางการเงินมาก

ข) ควรปรับปรุงระบบการรักษาความปลอดภัยของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษา เช่น ทบวงมหาวิทยาลัย และฝ่ายกิจการนิสิตของมหาวิทยาลัย เป็นต้น

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาความลับ เกี่ยวกับนโยบายและมาตรการปฏิบัติต่อนักศึกษาให้
รัดกุมขึ้น เพื่อมิให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องทราบและใช้ประโยชน์ในทางมิชอบจากความลับของทาง
ราชการ

ข. นโยบายการพัฒนาประชาธิปไตย

นโยบายพัฒนาประชาธิปไตยที่รัฐบาลเกรียงศักดิ์กำหนดขึ้น เป็นนโยบายที่
นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นพ้องด้วย เพราะนักศึกษาส่วนมากเป็นผู้ที่นิยมวาระบอบประชาธิปไตย
เป็นสิ่งเหมาะสมสำหรับประเทศไทยมากกว่าระบอบการเมืองการปกครองอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม
นักศึกษาขาดความเชื่อถือนในความจริงจังของรัฐบาลที่จะพัฒนาประชาธิปไตย และไม่
เชื่อมั่นในความสามารถของรัฐบาลที่จะพัฒนาประชาธิปไตยตามนโยบายที่กำหนดไว้ด้วย
ดังนั้น แม้รัฐบาลจะกำหนดนโยบายพัฒนาประชาธิปไตยไว้ดีเพียงใด ก็ไม่สามารถสร้าง
ความชื่นชอบให้นักศึกษานับสนุนรัฐบาลได้ นอกจากนี้นักศึกษายังมีความต้องการมีส่วนร่วม
ในการพัฒนาประชาธิปไตยด้วย จึงควรกำหนดมาตรการเกี่ยวกับนักศึกษาดังนี้คือ

๑. สมควรมีการประชาสัมพันธ์และให้ข่าวสารที่ถูกต้อง ให้นักศึกษา
ประชาชนทราบถึงผลงานของทางราชการที่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประชาธิปไตย
เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในความจริงจังและความสามารถของรัฐบาลในหมู่นักศึกษาให้สูงขึ้น
และไม่หันเหไปสู่การพัฒนาทางการเมืองในวิถีทางอื่น

๒. นิติส่วนใหญ่พอใจที่จะเห็นการแก้ไขปัญหาของชาติตามครรลองของ
กฎหมายอันเที่ยงธรรม รัฐบาลจึงสามารถตอบโต้การใช้ความรุนแรงหรือการกระทำผิด
กฎหมายของนิสิตบางกลุ่มได้ด้วยกฎหมาย แต่ทั้งนี้จะต้องพิสูจน์ให้ได้เสียก่อนว่าการกระทำ
ของรัฐบาลเป็นไปเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและเที่ยงธรรม

๓. นิติส่วนใหญ่ต้องการให้นิสิตรับบทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตย
รัฐบาลจึงน่าจะเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ทำประโยชน์ในทางที่สอดคล้องกับประชาธิปไตย
โดยอาจจัดโครงการเพื่อการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตสำนึกประชาธิปไตย และจ้างนักศึกษา
หรือบัณฑิตเข้าร่วมโครงการนั้น อาทิ โครงการจัดตั้งสำนักงานประจำตำบล โดยบรรจุ

บัณฑิตที่ว่างงานหรือนักศึกษาในระหว่างปีภาคฤดูร้อน เป็นลูกจ้างชั่วคราว ให้ทำหน้าที่ในงาน ๔ ด้าน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชนบท คือ งานการศึกษา งานอนามัย งานส่งเสริมอาชีพ และงานทะเบียนและการบริหาร เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะเป็นการแก้ปัญหาบัณฑิตว่างงานได้ชั่วคราวแล้ว ยังจะทำให้นักศึกษาทั่วไปเห็นวาระรัฐบาลมีความจริงใจที่จะพัฒนาประชาธิปไตย อันจะเป็นทางให้ไม่ยอมรับแนวทางพัฒนาทางการเมืองของกลุ่มที่ไม่เป็นประชาธิปไตย นอกจากนี้แล้ว ควรกำหนดหลักสูตรการศึกษาให้นักศึกษาต้องรับใช้สังคมตามสาขาวิชาที่เรียนมาก่อนที่จะจบการศึกษาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ความรู้ในการพัฒนาชนบททั้งด้านวัตถุและการพัฒนาประชาธิปไตย ทั้งนี้ต้องเป็นการทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับทางราชการและเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงออกในสิ่งที่เป็นประโยชน์โดยไม่ต้องไปรวมงานกับกลุ่มที่ไม่บริสุทธิ์ใจต่อประชาธิปไตย และทางราชการอาจคัดเลือกนักศึกษที่ทำงานดี เคนมายนอกยงเป็นตัวอย่าง หรือให้สิทธิ์เป็นพิเศษในการสอบคัดเลือกเข้ารับราชการเมื่อจบการศึกษาแล้ว เป็นต้น

^๑ เอกสารหมายเลข ๖ ปัญหาบัณฑิตว่างงานได้ทวีความรุนแรงขึ้นทุกปี ประมาณว่าเมื่อสิ้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ ๔ (๒๕๒๐-๒๕๒๔) จะมีบัณฑิตว่างงานรวม ๒๔,๙๔๒ คน หรือ ๑๖.๕ % ของบัณฑิตทั้งหมด ซึ่งเป็นผลเสียต่อเศรษฐกิจ คิดเป็นมูลค่าประมาณ ๔,๔๘๖ ล้านบาท และหากจ้างบัณฑิตหรือนิสิตไปทำงานในสำนักงานประจำตำบล จะสร้างงานได้ไม่น้อยกว่า ๑.๕ - ๒ หมื่นอัตรา โดยใช้เวลา ๒ ปี ให้ครอบคลุมตำบลในชนบทประมาณ ๕,๐๐๐ ตำบลทั่วประเทศ โดยใช้เงินงบประมาณมีละ ๔๐๐ ล้านบาท

๔. การที่จะทำให้ นักศึกษาสนับสนุนรัฐบาลในการพัฒนาประเทศและ ประชาธิปไตยอย่างจริงจังได้นั้น รัฐบาลจะต้องพิสูจน์ความจริงใจและความสามารถในการ แก้ไขปัญหาสำคัญ ๆ อาทิ ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการป้องกันประเทศให้ได้ และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ควรสนับสนุนให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์ตามระบอบประชาธิปไตยขึ้นหลาย ๆ กลุ่ม เช่น กลุ่มสภาแรงงานและสหพันธ์ชาวนาชาวไร่ เป็นต้น เพื่อกลุ่ม ต่าง ๆ จะได้พิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเองได้โดยไม่ต้องอาศัยกลุ่มนักศึกษาเป็นผู้ต่อสู้พิทักษ์ ประโยชน์แทนกลุ่มของตน อันจะเป็นการทำให้ นิสิตหมกความจำเป็นที่ต้องแสดงบทบาท ทางการเมืองเกินกว่าขอบเขตของความเป็นนักศึกษาได้ในที่สุด

๕. ควรพัฒนากระบวนการอบรมกล่อมเกลாத่างการเมืองในมหาวิทยาลัย ให้ทำหน้าที่ในการสร้างความเป็นประชาธิปไตยให้กับนิสิตให้มากขึ้น เพราะสถาบันการศึกษา เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมที่มีความสำคัญเช่นเดียวกับครอบครัว กลุ่มเพื่อน และสภาพแวดล้อม ในสังคมที่จะอบรมกล่อมเกลาดลเมืองให้มีวัฒนธรรมทางการเมืองอย่างหนึ่งอย่างใด จึงควร สร้างบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตยในมหาวิทยาลัย ทั้งในหลักสูตรการศึกษา และการดำเนิน กิจกรรม ให้นักศึกษาเรียนรู้ถึงระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง ทั้งนี้ ควรปรับหน่วยที่ทำหน้าที่ อบรมกล่อมเกลாத่างการเมืองอื่น ๆ ด้วย โดยเฉพาะระบบการศึกษาทั้งระบบให้มีความ สอดคล้องกันในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้กับพลเมืองของชาติ

๖. เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับนักศึกษา จะต้องตระหนักอยู่เสมอว่า ความเคลื่อนไหวของนักศึกษาส่วนใหญ่เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ใจ มิได้เกิดจากความเลื่อมใส เป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์ เพียงแต่อาจถูกชักนำพลังไปใช้ประโยชน์เท่านั้น การดำเนินการเกี่ยวกับ นักศึกษา จึงควรดำเนินการในลักษณะสนับสนุนนักศึกษาส่วนใหญ่ซึ่งนิยมระบอบประชาธิปไตย ให้เรียนรู้หรือเคลื่อนไหวเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมตามวิถีทางประชาธิปไตย เป็นสำคัญ